

Kettusviesti 2 / 2015

Sisältö

<i>Puheenjohtajan palsta</i>	3
<i>Sukuseuran vuosikokous lauantaina 11.7.2015</i>	4
<i>Nälkävuodet</i>	5
<i>Vanhustenhuolto entisaikaan</i>	6
<i>Pahkalammen luostarit</i>	7
<i>Jälleenrakentamisen aika</i>	9
<i>Maataloustöitä ja marjastusta</i>	13
<i>Vanhoja Valokuvia Ilomantsista</i>	17

Puheenjohtajan palsta

Tuula Luomala

Hyvät Kuolismaan Kettusten sukuseuran jäsenet!

*Kevät keikkuen tulevi. Näin kauniisti runomittaan tiivistettynä mainitaan kevään tulo ja se kuulo-
taakin kuin kissankellot soittaisivat niityllä kevään kunniaksi. Maallikkona tuntuu kuitenkin siltä,
että kevät ei vielä ole edes alkanut vaikkakin muuttolintuja näkee harva se päivä. Jotenkin sitä
asettaa keväälle paljon odotuksia ja samalla jo suunnittele kesärientoja ja pähkäilee tuleeko läm-
min vai kolea kesä jne. Ilmat lieneekin vaikea ennustaa ainakin kun katse kääntyy kevään taitekoh-
tiin kuten pääsiäinen ja vappu. Paras on odottaa mainittuja juhlapyyhiä ja jättää vielä toppatakki
eteisen naulakkoon.*

*Kesällä 2015 tapaamme Ilomantsin Petkeljärvellä, jossa kokoonnumme sukuseuran kokoukseen.
Tästä tapahtumasta on seuran nettisivuilla jo tietoa www.kuolismaankettuset.fi*

*Varaa almanakkaan tilaa ja tule tapaamaan sukulaisia ja kuulemaan sukuseuran viimeiset kuulu-
miset. Kaikki ovat tervetulleita vauvasta – vaariin. Kipin - kapin kesällä Ilomantsiin*

Aurinkoista Kevätaikaa!

Sukuseuran vuosikokous lauantaina 11.7.2015

Sukukokouksen alustava ohjelma:

- klo 7.00– Aamukahvi + kukkonen + salaatti omakustannehinta 7 €
- klo 9.00 Ilmoittautuminen Petkeljärven opastuskeskuksessa
- klo 9.30 Sukukokouksen aloituspuheenvuorot puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja
Vuosikokous, jossa käsitellään vuosikokoukseen kuuluvat asiat. Hallitukseen valitaan erovuoroisten tilalle uudet jäsenet!
- klo 11.00 Sukuateria "karjalainen pitopöytä"
- klo 13.00 Kesäteatteriesitys Mottimestari Möhkössä, johon on alustavasti varattu 20 istumapaikkaa. Ryhmälippu maksaa 12 € /hlö, jos teatteriin osallistuu väh. 16 henkilöä, muutoin hinta on 15 €.
Iltaohjelmaa järjestetään tarpeen ja toivomusten mukaan arpajaiset

Sunnuntaina 12.7.2014 jumalanpalvelukset Ilomantsin kirkoissa klo 10.00

Kokoukseen ilmoittautumiset ja osallistumismaksut:

Osallistumismaksu 25 € on maksettava sukuseuran tilille toukokuun 2015 loppuun mennessä. Viitteeseen on kirjattava osallistujien nimet. Lapset alle 12 -vuotiaat – 50 %. Sukukokouksen osallistumismaksu 25 € sisältää ohjelman ja pitoaterian. Teatterilipun maksaa kukin itse, mutta liput voidaan tilata yhteistilauksena.

Tilinumero: **Handelsbanken 313130-2207496** IBAN FI74 3131 3002 2074 96

Viiteosioon merkittävät osallistujien nimet ja lapsien ikä

Yöpyminen Petkeljärvellä maksaa 40 € / osallistuja, ilmoittautuminen suoraan Petkeljärvelle
Yhteystiedot Petkeljärvelle: *Email:* petkeljarvi(at)gmail.com, *phone number* +358 41 4361790

Hallituksen jäsenet: Tuula Luomala pj, Ensio Kettunen vpj. Eeva Kettunen sihteeri, Jaakko Kettunen rahastonhoitaja, Taina Koivisto, Kari Kettunen, Ari Korpelainen; erovuorossa Tuula Luomala, Eeva Kettunen, Jaakko Kettunen ja Taina Koivisto.

Nälkävuodet

Ensio Kettunen

Menneiden vuosisatojen aikana kansamme on kärsinyt useita katastrofeja. Sotien ohella nälkävuodet verotti maamme väestöä. Suuret nälkävuodet ajoittuivat vuosille 1695 – 97 ja 1866 -68. Molemmassa pääsyyinä olivat ilmaston äkillinen viileneminen ja sen myötä suuret katovuodet. Ihmiset kärsivät nälkää ja nälänhätä aiheutti sairauksia ja kuolemaa. Ensimmäinen merkittävä ilmaston viileneminen nähtiin jo 1300-luvun alussa. Toinen ja kaikkein viilein kausi elettiin 1400-luvun puolivälissä ja tätä kautta nimitettiin Spörer Minimiksi. Auringon aktiivisuus oli silloin minimissään ja tämä aiheutti ilmaston viilenemisen useiden vuosien ajaksi. Tällöin ihmiset kokivat suuren nälkäkatastrofin ympäri Pohjois-Eurooppaa. Tutkittua tietoa tuon ajan nälkäkuolemista en löytänyt arkistoista. Osasyynä 1600-luvun kylmään kauteen oli useiden tulivuorien purkaukset, jotka aiheuttivat auringonvalon vähenemisen.

Mauderin Minimi ajoittuu vuosille 1695 – 1697 ja siitä löytyy tietoja myös Suomesta. Periaatteessa ilmasto alkoi viilentyä jo 1600-luvun alkupuolella ja kylmin ajanjakso ajoittui 1600-luvun loppuun. Viileä ilmanala jatkui aina 1720-luvulle saakka. *”Kevät 1696 oli Ilomantsissa myöhäinen. Kesä tuli vasta juhannuksen jälkeen. Elokuun seitsemäntenä päivänä tuli kova halla, joka jäät viljan tähkänkin. Seuraava talvi oli kylmä. Tuolloin oli edessä kaikkien aikojen vaikein nälkä- ja kuolonvuosi. Seuraavana vuonna nälänhätä jatkui. Vasta 1698 tuli lämmin kesä, jolloin saatiin oman maan viljaa syötäväksi.”* Runon Maisemia; Elna Pelkonen.

Kuolismaan Kettusten kantaisä Matts Kettuini muutti Kuolismaan kylään 1696, jolloin alkoi pahin nälkäkausi. Varmaan nälkä oli ajanut Matin Kivilahdesta etsimään parempaa viljelypaikkaa Kuolismaahan. Matti kuoli vuosien 1704 -1705 välisenä aikana Kuolismaassa.

Daltonin minimi ajoittui 1800-luvun alkuun ja sitä seurasi 1900-luvun alussa noin vuonna 1915 hiukan pienempi kylmä ajanjakso. Kylmä kausi vuosina 1866 – 97 aiheutti paljon nälkäkuolemia myös Ilomantsissa. Vuonna 1866 kesä oli kolea ja syksyllä viljaa saatiin vain niukasti laareihin. Seuraava vuosi oli vielä pahempi, sillä kevään tulo oli

myöhässä, toukutyöt viivästyivät kuukaudella normaaliajoista. Kesä oli kylmä ja sateinen. Vilja kasvoi huonosti ja syyskuun alussa tullut ankara halla turmeli lähes kaiken viljakasvuston. Nälkävuosien alussa vuonna 1866 ja 1867 yhden vuoden aikana haudattiin Ilomantsissa 1 487 vainajaa, joista nälkään, tulirokkoon ja punatautiin kuoli 1 185 Ilomantsilaista. Talvi 1867 – 1868 oli myös ankara, sillä lähes koko pitäjä oli ilman leipäviljaa. Vuonna 1868 ev.lut. seurakunnassa oli kirjoilla noin 6 000 henkeä ja heistä kuoli 1 181, joista pääosa lienee ollut nälkäkuolemia ja punatautikuolemia. Tämä oletuksena, koska normaali-vuosina vuodessa haudattiin Ilomantsissa noin pari sataa vainajaa. Ortodokseja oli noin 2 000 henkeä ja normaalivuosina heistä kuoli vajaa sata henkeä. Vuonna 1868 ortodokseja kuoli yli 300 henkeä ja kirkonkirjojen mukaan heistä yli 200 kuoli nälkään ja erilaisiin nälästä johtuvista tauteihin. Nälkään ja kulkutauteihin kuolleet haudattiin kirkonkylän lähialueella Mustamäen hautausmaahan, joka sijaitsee Kukkostien risteuksen ja ortodoksikirkon välissä. Muistan lapsuudesta erään sunnuntain 1950 - 1960 lukujen taitteessa, kun menimme äidin kanssa ort. kirkkoon Mustamäen hautausmaan läpi kulkevaa polkua. Talvi oli kova pakkastalvi ja hautausmaalla oli talven aikana routa nostanut muutamia vanhoja lautaarkkuja ylös maanpinnalle. Äiti mainitsi asiasta kirkossa ja myöhemmin arkut oli peitetty mullalla. Ilomantsin itäkylissä oli omat kalmistot, joihin kylissä nälkään kuolleet haudattiin.

Edellä kerrottujen kylmien vuosien syynä on auringon aktiivisuustason laskeminen, joka tapahtuu 8 – 15 vuoden välein. Keskimäärin auringonpilkkuminimi on yhdentoista vuoden välein. Seuraava auringonpilkkuminimi on vuosina 2018 – 20. Auringon lämpö vähenee pitkällä aikavälillä mitattuna noin 100 – 150 vuoden välein. Edellinen tällainen pitkän aikavälin kylmäkausi oli 1800-luvulla, joten lähivuosisikymmenten kuluessa on oletettavaa, että saamme kokea kylmän ajanjakson. Itse en pääse kokemaan sitä kylmää ajanjaksoa, mutta nuoremmat sukupolvet mahdollisesti kokevat kylmän ajanjakson?

Vanhustenhuolto entisaikaan

Ensio Kettunen

Kansaneläkelaki tuli voimaan vuonna 1939. Kansaneläke perustui alussa säästövakuutukseen. Kansaneläkevakuutusmaksut maksettiin henkilökohtaiselle tilille Kelaan ja maksut korkoineen kasvattivat eläkkeen määrää. Vuonna 1942 alettiin maksaa sairaille työikäisille pientä työkyvyttömyyseläkettä. Vuonna 1949 maksettiin ensimmäiset vanhuuseläkkeet. Menneinä aikoina ennen kansaneläkkeitä, vanhukset hoidettiin kotona lasten perheissä tai heidät vietiin seurakuntien tai kuntien pitämiin vaivaistupiin, vaivaistaloihin tai kunnalliskoteihin. Ennen vaivaistaloja ja vaivaistupia yksinäiset vanhukset huutokaupattiin huutolaisiksi taloihin tai he asuivat ruutulaisina kylän taloissa. Huutolaisista kunta piti huutokaupan kerran vuodessa ja jossa halvimman tarjouksen tehnyt talollinen otti vanhuksen, lapsen tai vaivaisen taloonsa seuraavaksi vuodeksi. Ruotujärjestelmässä vanhus asui kylän taloissa vuorotellen.

Olen asunut opiskeluaikanani yhden talven vanhassa vaivaistalossa ”Hourulassa” Hämeenlinnassa. Siellä huoneet olivat kapeita ja pieniä sekä hyvin korkeita. Huoneen mitat olivat: leveys 2,5 m, pituus 4 m ja korkeus 3,2 m. Huoneessa oli sänky, pieni pöytä ja tuoli sekä nurkassa vanha pesulavaari. Huoneet olivat sijoitettu ahtaan käytävän molemmin puolin ja talon päädyssä sijaittivat wc ja keittiötilat. Huoneita rakennuksessa oli noin 20 – 30. Sinä talvena ”Hourulassa” asui minun lisäksi vain yksi opiskelija. Monesti yöllä valvoessa tuli mieleen talon entiset asukkaat ja heidän pieni maailma. Pakkasella ja tuulisena yönä vanha rakennus nitisi ja natisi, mutta sen talven aikana totuin vanhan rakennuksen ääniin. Samanlaisia ääniä sain kuulla seuraavana talvena Kiteellä, kun asuin 1800-luvulla rakennetussa suuressa Pytingissä yksin. Eräänä aamuna kaksi siivoojaa tuli katsomaan, miksi aution talon yläkerrassa palaa öisin valot? Kuulin heidän tulonsa yläkertaan ja avasin huoneeni oven yöpukimet päällä. Se oli virhe, sillä siivoojat parkaisivat kovaan ääneen ja juoksivat alakerran kautta ulos karkuun. Myöhemmin he kertoivat, että minun

yllättävä ilmestyminen talon yläkerran huoneesta oli saanut heidän mielikuvituksen laukkaamaan sillä seurauksella, että he pakenivat nopeasti ulos.

Ilomantsissa alettiin rakentaa Vaivaistaloa Pötönkankaan hautausmaan vierelle vuonna 1898. Sinne sijoitettiin yksinäisten vanhusten lisäksi, melisairaait, vaivaiset ja muut itsenäiseen asumiseen kykenemättömät henkilöt. Vaivaistaloon sijoitettiin alussa myös lapsia, mutta myöhemmin 1920-luvun alussa heidät siirrettiin erillisiin lastentaloihin kirkonkylälle, Sikrenvaaralle ja Kuuksenvaaraan. Kuuksenvaarassa lastenkoti toimi ensin Mikko Ikosen talossa ja myöhemmin Tervaruukilla. Kuuksenvaarassa lastenkoti toimi vajaat kymmenen vuotta ja johtajana siellä oli Neiti Pätiniemi Hämeestä. Pötönkankaan vaivaistalo paloi helmikuussa 1914 ja siinä palossa kuoli seitsemän talon asukasta. Jäljelle jääneet asukkaat sijoitettiin aluksi lähialueen taloihin. Myöhemmin vuosisadan alkupuolella vaivaistalon paikalle Pötönvaaraan rakennettiin uusi rakennus, jota kutsuttiin nimellä ”Luurankotehdas”. Kävin nuorempana muutamia kertoja Luurankotehtaalla kyläilemässä. Sama rakennus on nykyään käytössä lasten hoitokotina, mutta se on uudistettu lähes kokonaan. Ilomantsissa nykypolvien tuntema kunnalliskoti rakennettiin kauppias Mihail Piironen tilalle Pappilanmäen rinteeseen. Ensin kunnalliskotina olivat Piironen rakentamat talot, joita korjattiin vuonna 1915 vanhusten ja vaivaisten käyttöön. Uutta kunnalliskotia päästiin rakentamaan samaan pihapiiriin vuonna 1925 ja se valmistui seuraavana vuonna. Kunnalliskodin valmistumisen aikoihin paloi kunnalliskodin vanha navettarakennus. Kunnalliskodin yhteyteen rakennettiin uusi navettarakennus ja viljamakasiini. Myöhemmin rakennuskanta laajeni, kun mäen rinteeseen rakennettiin kunnalliskodille oma leipomo ja vanhasta saunasta kulkutautisairaala. Kulkutautisairaalanä käytettiin myöhemmin myös Tirinkaivon lähellä ollutta Antti Nissisen rakennusta, jota alettiin kutsua nimellä ”Kulkuri”. Kunnalliskodissa oli asukkaina parhaimpina talvina toista sataa henkeä, mutta normaalivuosina alle sata henkeä.

Pahkalammen luostarit

Ensio Kettunen

Aiemmissa Kettusviesteissä olen kertonut Ilomantsin vanhoista luostareista. Ilomantsissa toimi 1700 - 1800 luvulla kaksi suurempaa vanhauskoisten luostaria (Monasteri, Монастери) ja muutama munkkien asuttama kelja (келья). Suurin luostari sijaitsi Megrissä, isomummoni Fevronia Vlasovin kotitilan mailla. Pienemmät luostarit sijaitsivat pohjoisempaan lähellä Vuottoniemeä. Pahkalammen luostari sijaitsi samannimisen lammen rannalla 1700 – luvun loppupuoliskolta aina 1800 – luvun loppupuolelle saakka. Luostarin perustivat venäjältä tulleet Staroverstit eli vanhauskoiset ortodoksit.

Pahkalammen luostari perustettiin Vuottoniemi Nro 5 Pahkalampi tilalle. Tila oli yhden miehen nimissä ja joka samalla toimi luostarin johtajana. Tila oli 1800-luvun alussa Mark Alexandroffin nimissä. Mark Alexandroff oli perustamassa Pahkalammen luostaria 1790-luvulla ja hänen aikana lienee rakennettu pääosa luostarin rakennuksista. Kirila Feodoroff jatkoi luostarin johtajana Mark Alexandroffin kuoltua vuonna 1812 aina 1840-luvulle saakka. Uudeksi luostarin johtajaksi tuli vuonna 1850 munkki Ivan Wasilijev. Hänen jälkeensä Pahkalammen luostari autioitui 1870 - luvun lopulla. Luostarin rakennukset alkoivat rapistua ja 1930- luvulla

luostarin alueelle valtio rakensi rajavartioston Pahkalammen vartioaseman.

Luostarin alue sijaitsi Pahkalammen itärannalla, lähellä Ylä Vuottojärvestä laskevaa jokea. Joen lähellä sijaitsi luostarin kirkko. Kirkko oli kaksikerroksinen rakennus, jossa jumalanpalvelukset pidettiin yläkerrassa. Alakerrassa oli yksi asunto munkkeja varten. Kirkon läheisyydessä oli lisäksi munkkiluostarin asuntolarakennus, josta johti katettu käytävä luostarin kirkkoon. Munkkien asunnoista päästiin sekä talvella, että kesällä katettua käytävää pitkin luostarin kirkkoon. Palveluksiin munkit kutsuttiin soittamalla kirkossa olevaa vaskikelloa. Ulkopuolisille kerrottiin kelloa soitettavan silloin, kun munkkeja kutsutaan aterioille.

Luostarin asuintalosta etelään suuntaan sijaitsi luostarin kalmisto, johon munkit saivat viimeisen leposijansa. Kalmistoon haudattiin myös nunnia, joita eleli Pahkalammen vastarannalla sijaitsevassa nunnaluostarissa. Molemmilla oli kuitenkin oma osastonsa kalmistossa.

Pahkalammelle rakennettiin rajavartioston vartiotupa

Pahkalammen länsirannalla, muutaman sadan metrin päässä munkkiluostarista sijaitsi naisluostari, jossa nunnat harjoittivat juurikasviljelyä ja käsitöitä. Munkit harjoittivat omalla puolellaan vastaavasti kaskiviljelyä ja kalastusta. Virallisesti luostarit olivat kruunun torppia ja luostarin päämies oli kruunun

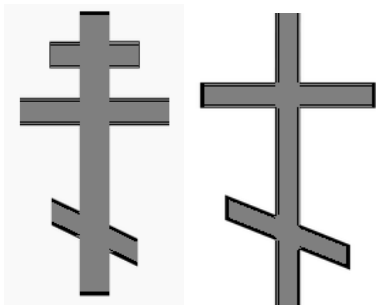
torppari. Luostarit saivat rahallista avustusta Venäjältä niiden toiminnan alkuaikoina. Avustusten saanti Venäjältä hiipui kuitenkin 1800-luvulla ja luostarien toiminta loppui ennen vuosisadan loppua. Pahkalammen luostari oli toiminnassa muutamia kymmeniä vuosia ja sinä aikana luostarissa oli asukkaita noin kolmen kymmentä, pääasiassa Venäjältä tulleita vanhauskoisia. Heidän joukossa oli myös kantaväestöön kuuluvia Ilomantsin itäkylistä.

Vanhauskoiset ortodoksit eli staroverstit tai raskolnikot siirtyivät Venäjän ortodoksisen kirkon vainoja asumaan syrjäseuduille, kuten Ilomantsin Pahkalammelle ja Megriin. Isomummoni Fevronia Vlasov oli myös Megrin vanhauskoisia. Mummoni serkut Varvara ja Fedosia Vlasov asuivat Megrin luostarissa aina kuolemaansa saakka. Viimeisenä heistä kuoli äiti Varvara.

Pahkalammen rajavartioasema

Vanhauskoiset tunnisti heidän käyttämästä kahdeksanpäätisestä rististä (kolme sakarainen). He myös tekivät ristinmerkin eritavalla kuin tavalliset ortodoksit.

Vasemmalla vanhauskoisten risti

Vanhauskoiset eivät hyväksyneet pappien solmimia avioliittoja, joten he elivät ns. avoliitossa. Tästä hyvänä esimerkkinä olivat isomummoni Fevronia Vlasovin serkku Fedosia Vlasov, joka asui munkki Jefim Bogdanovin kanssa. Heille syntyi viisi lasta, Yksi poika ja neljä tytärtä. Heidän lapsilla oli käytössä kaksi sukunimeä, Bogdanov ja Vlasov. Muita erikoisia tapoja vanhauskoisilla lienee ollut rukousnauhat. Isomummollani oli rukousnauha, jota hän sormeili päivittäin. Samalla hän lausui venäjänkielisiä rukouksia.

Vuottoniemen tsasouna

Megrin vanhauskoisten luostari

Lähde: Ilomantsin historia, Ismo Björn

Jälleenrakentamisen aika

Ensio Kettunen

Talvi- ja jatkosodan aikana lähes puolet Ilomantsin väestöstä oli evakossa. Jatkosota päättyi Ilomantsilaisten itäkylien evakoiden kohdalta huonosti, lähes kaikki maallinen omaisuus jäi rajan taakse. Sodan jälkeen alkoi uusien asuinpaikkojen etsiminen ja uudisrakentaminen, jotka kestivät pahimmassa tapauksessa jopa kymmenen vuotta. Aluksi monet evakot asuivat vuokrahuoneissa, mutta ajan kuluessa lähes kaikilla teki mieli päästä tekemään omalle maalle mökkiä tai taloa.

Kuuksenvaaraan muutti sodan jälkeen kymmeniä itäkylien asukkaita. Heistä mainittakoon Kuolismaan, Miikkulanvaaran ja Lutikkavaaran Kettuset. Kuolismaasta ja sen ympäristökylistä Muikut, Kanniset, Piiraiset, Lyhykäiset, Ahposet, Kuivalaiset ja Kuosmaset. Melaselästä muutti Härköset, Purmoset ja Palviaiset. Ontronvaaralta muutti Ikoiset ja Jakunvaaralta Timoskaiset. Liusvaarasta ja Kuolismaasta muutti Martiskaiset. Vuottoniemeltä muutti Potkosen perhe.

Ilomantsin evakkoja Varpaisjärvellä 1944

Isäni perheeltä jäi talvisodan alla uusi kotitalo pystyyn, kun perhe lähti evakkoon joulukuun alussa 1939. Talo oli purettu välirauhan aikana, mutta jatkosodan aikana rakennettiin uusi kotitalo Kuolismaan Itkajärven rantaan. Talo jäi kesällä 1944 uusille omistajille ehjänä ja lähes asumattomana. Äitini kotitalo Melaselässä jäi ehjänä talvisodan alla vuonna 1939 venäläisille ja siinä samassa talossa he myös asuivat vielä jatkosodan ajan. Talo jäi asutavaan kuntoon jatkosodan lopussa vuonna evakkoon lähdettäessä.

Ukkini Pekka Kettusen hautajaiset 1950-luvulla. Kuvassa on Kettusten lisäksi Alman veljet (Nilsen) ja Hurskaisia

Monet Ilomantsin itäkylien asukkaista palasivat evakosta Ilomantsiin ja aloittelivat uudisasukkainaan elämää Ilomantsin eri kylissä. Isäni perhe aloitti uuden talon rakentamisen Kuuksenvaaran kylään vuoden 1945 loppupuolella. Talo valmistui vuotta myöhemmin ja siinä asuivat Pekka ja Alma Kettusen lisäksi heidän aikuiset lapset, joskin osa muutti asumaan muualle avioitumisen jälkeen.

Otto Kettusen perhe 1950-luvun lopulla

Isäni avioitui äitini Raakel Purmosen kanssa kesällä 1947 ja he asuivat Pekka Kettusen uudessa kotitalossa vajaan kaksi vuotta. Isäni ja äitini aloittivat oman talon rakentamisen Kuuksenvaaraan vuosina 1948 - 49. Talo valmistui lopulliseen muotoonsa vasta 1950-luvun alkupuoliskolla. Tila oli kooltaan pieni, noin kolme hehtaaria, joten se ei elättänyt kasvavaa perhettä. Tilalle rakennettiin navetta ja pieni saunarakennus. Pienviljelystilalla pidettiin kolmea lehmää ja nuorta karjaa. Isä kävi alkuvuosina tilan töiden ohella metsätöissä ja yhtenä talvena jopa Lapin savotoilla. Metsätalouden koneellistumisen myötä hän jätti metsätyömiehen työt nuoremmille 1950-luvun loppuun mennessä. Elantonsa hän hankki metsätöiden jälkeen talvikausina rakennustöissä ja kesällä hän työskenteli Tapion ojia kaivaen. Äitini sai kuusi lasta, neljä poikaa ja kaksi tyttöä. Yksi veljistämme asuu vielä kotitilamme mailla.

Isäni veljistä vanhin Ilmari avioitui Helmi Ikosen kanssa juhannuksena 1944. Helmi oli syntynyt Lokalah-

dessa Ikosen perheeseen. Ilmari ja Helmi rakensivat talon Kuuksenvaaran Meskenvaaraan 1940-luvun puolivälin jälkeen. He pitivät tilalla muutamaa lehmää. Heille syntyi neljä tytärtä, joista kaksi nuorinta kuoli muutaman vuoden ikäisenä.

Ilmari Kettusen kotona kesällä 1960

Ilmari oli veljeksistä vanhin. Hän sai infarktin 1960-luvun alussa, jonka vuoksi autoimme häntä heinätoissa isämme kanssa useina vuosina. Ilmari oli tarkka mies, sillä usein hän opasti meitä lapsia työnteossa. Kutsuimme häntä "työnjohtajaksi" koska meidän työemme ei tahtonut kelvata hänelle. Muistan erään kesän, kun veljeni käyttämästä haravasta katkesi piikki. Ilmari suuttui silmittömästi alkaen huutaa veljelleni. Velipoika heitti haravan Ilmarin jalkojen juureen sanoen "*tuossa on haravas, pie se itelläs. En tule tänne ennee koskaan haravoimaan*". Ilmari oli aiempina vuosina suuttunut yhteen veljeensä, jonka kanssa hän ei enää pitänyt yhteyttä. Vihanpito liebee johtunut perinnönjaosta, kun hänen velipojalle jäi kaikki vanhempiensa omaisuus. Vuoden 1967 jouluna Ilmari kuoli sydänkohtaukseen.

Oiva Kettunen Kuolismaan Itkajärvellä 1938

Setäni Oiva Kettunen rakensi talonsa meidän naapuriin 1950-luvun alussa. Hän piti vaimonsa kanssa 2 – 3 lehmää ja työskenteli samoilla työmailla isäni kanssa. Heille syntyi kahdeksan lasta joista kaksi asuu vielä kotitilan mailla. Oiva oli tarkka mies verrattuna isäämme. Muistan erään kesän, kun teimme lumiaitoja tienvarsille. Isäni alkoi tehdä lumiaitoja "hälläväliä" tyyliin. Oiva sanoi isälle, että hän tekee itse lumiaidat ja niistä tulikin ihan hyvän näköiset. Aikaa tietysti kului useita viikkoja aitoja tehdessä. Oivan kotitalo paloi 1970-luvulla ja hän muutti perheensä kanssa asumaan kirkonkylälle. Oiva kuoli sydänkohtaukseen 1980-luvulla.

Otto ja Oiva Kettusen perheet 1960-luvun alussa

Setäni Hannes Kettunen rakensi talon Kätkäjärven rantaan avioiduttuaan Lempi Lautasen kanssa vuonna 1946. Heille ei syntynyt lapsia ja tila siirtyi Lempin sukulaisille setäni kuoleman jälkeen. Hannes eli veljeksistä pisimpään, hän kuoli yli 80-vuotiaana.

Hannes Kettusen. 50-vuotispäivät Kätkäjärvellä

Setäni Arvo Kettunen avioitui Hattuvaarassa asuneen Helmi Kettusen kanssa vuonna 1946. He asuivat ensin muualla Ilomantsissa, mutta muuttivat 1950-luvulla asumaan Pekka ja Alma Kettusen kotitaloon Kuuksenvaaraan. Arvolle ja Helmille syntyi kahdeksan lasta. Arvo muutti 1970-luvun alussa Hämeenlinnaan, jossa hän kuoli muutamien vuosien asumisen jälkeen.

Setäni Viljo Kettunen avioitui vuonna 1949 Anja Piironen kanssa. He rakensivat talon Viljon kotitilan maille Kuuksenvaaraan 1950-luvun alussa. Heille syntyi kuusi lasta. Viljo muutti myöhemmin asumaan Siilinjärvelle, jossa hän kuoli 1990-luvulla.

Isäni veljistä nuorin Toivo Kettunen avioitui Bertta Pikkaraisen kanssa. Heille syntyi neljä lasta. He asuivat aluksi Toivon kotitilalla Kuuksenvaarassa, mutta muuttivat eteläsuomeen asumaan ensimmäisten lasten syntymän jälkeen.

Alma Kettunen poikien kanssa 1960-luvulla.

Kettusten veljesten vaimot 1960-luvulla

Sodan jälkeen uudisasukkaana olleista Itäkyläisten asukkaista on vielä elossa muutamia. Pääosa heistä on muuttanut ajan rajan taakse. Olen syntynyt Kuuksenvaaraan Kuolismaan Kettusen jälkeläiseksi ja olen saanut kokenut uudisrakentajaperheen arkea lapsuudessa. Itäkyläisten asukkailla oli ensimmäisinä vuosina ankeaa. Uudisrakentaminen vei palkkatyön lisäksi kaiken vapaaajan. Osa kyläläisistä kantoi kaunaa uusille tulokkaille. Syynä lienee olleet tilojen pirstoutuminen maanjakotoimitusten myötä. Itäkylästä muuttaneet perheet pitivät kuitenkin toistensa kanssa yhteyttä ja yhteistyönä autettiin monien perheiden arkea. Muistan lapsuudesta, kun Ikosen Jussin ja Pyyin Laurin auttoivat meitä heinätöissä. Vastapalveluksena isä kävi rakennustöissä heidän kotona.

Isäni ei halunnut puhua meidän lasten kanssa kotikylästään Kuolismaasta eikä myöskään sota-ajasta. Ainoastaan silloin hän otti asian puheeksi, kun joku hänen entisistä kavereista oli kyläilemässä. Sota oli vienyt isän kotitilan, josta hän oli pitkään katkerana. Myös paras nuoruusaika oli kulunut rintamalla ollessa. Veljen kuolema sodassa ja oma haavoittuminen oli omalta osaltaan katkeroittanut isää sodan aikana. Katkeruutta hän ei kuitenkaan osoittanut meidän lasten läsnä ollessa.

Maataloustöitä ja marjastusta

Ensio Kettunen

Tammi-, helmi- ja maaliskuun keskilämpötilat vuonna 1969 olivat lähes viisi astetta keskimääräistä vuotta kylmempiä. Pakkaskausi alkoi tammikuun alussa ja sitä kesti yhteensä 85 vuorokautta. Eräänä pakkaspäivänä odottelimme linja-autoa maitolaiturilla ja kirkonkylältä tuli linja-auto joka pysäytti meidän kohdalle. Kuski käski kyytiin sanoen menevänsä Leminahoon hakemaan koulu-laisia, toinen linja-auto oli jäänyt sinne. Autossa oli ikkunat jäässä, kuskin edessä olin vain pieni sulanut aukko. Myöhästyimme sinä aamuna koulusta parisen tuntia. Lunta satoi alkuvuoden aikana normaalia vähemmän, mutta sitä oli maassa helmikuun lopussa metrin verran. Helmikuussa sairastuin sikotautiin. Kuumetta oli monta päivää 40 asteen tuntumassa, kaulan imusolmukkeet turposivat ja kasvoni alkoi näyttää entistä enemmän "siannamalta". Taudin takia jouduin olemaan poissa koulusta yli kaksi viikkoa. Kuntoni romahti täysin sairauden aikana, mutta pikku hiljaa pääsin taudista eroon. Myös kuntoni palautui kevään kuluessa ja saatoin aloittaa jo maaliskuun aikana miehluisan hiihtoharrastukseni. Kevät jatkui huhtikuun ja toukokuun ajan koleana. Kylmän kevään vuoksi jäät lähtivät Nuorajärvestä sinä keväänä normaaleja vuosia myöhemmin, vasta 13. toukokuuta. Kesäkuu oli kaunis ja lämmin. Lämpimän alkukesän ansiosta aloitimme heinätyöt

jo juhannuksen jälkeen. Saimme heinät latoon ennen heinäkuun puoliväliä. Heinäkuun alku oli aurinkoista ja lämmintä, mutta kuun puolivälin jälkeen ilmat viilenivät.

Kesälaitumella Enska ja Raakel syyskesällä 1969

Heinätyöiden jälkeen saimme muutamana päivänä vapaata ja kävimme serkkupoikien kanssa ajele-massa mopoilla ympäri Ilomantsin itäosia. Kävimme etsimässä rajan pinnan vanhoilta talvisodan aikaisista taistelumaastoista ammuksia. Samalla reissulla etsimme vanhoja venäläisten sotilaiden hautoja. Isä oli kertonut mistä haudat löytyvät ja jonkin ajan etsiskelyn jälkeen olimme paikallistavina hautojen paikat. Hautoja oli neljä kappaletta ja osa niistä jäi rakennettavana olleen Möhköntien alle. Serkkupoika oli ostanut järeän starttipistoolin, josta porasimme pienoiskiväärin panoksille sopivan omatekoisen pistoolin. Serkkupoika latasi asetta ja se laukesi vahingossa hänen käteensä. Hän pyysi puukkoa, jolla hän itse kaivoi luodin pois kädestä.

Pikkuveljen ensimmäiset pyöräilyharjoitukset 1969

Elokuussa jatkui kesäkausi hyvissä merkeissä, sillä kuumia päiviä oli silloin runsaasti. Elokuun puolivälissä alkoi minulla ja serkullani Seppolla päivärippikoulu. Kävimme kaksi viikkoa päivärippikoulua vanhalla seurakuntatalolla. Tytöille pidettiin rippikoulua kirkon asehuoneessa. Pappina oli Martti Miettinen ja kanttorina Arne Heiskanen. Poikia rippikoulussa oli noin 50 ja tyttöjä sama määrä. Eräänä päivänä kanttori Heiskasen tunneilla kirkonkylän pojat "Titun" johdolla pelehtivät äännekkäästi ja polttivat sisällä tupakkaa. Heiskanen suuttui poikien käytöksestä niin, että hän poistui seurakuntasalista. Ovella hän sanoi, että illalla klo 16 jälkeen jatketaan tuntia. Lähetimme yhdessä pienen neuvottelijajoukon Heiskasen puheille. Neuvottelun tuloksena Heiskanen palasi takaisin laulattamaan meillä virsiä.

Saunavesi kulkee kahdella pyörällä elokuussa 1969

Eräänä iltana olimme palaamassa polkupyörillä rippikoulusta kotiin serkkuni Sepon kanssa. Tulomatkalta "Titu", yksi tunneilla häiriköinyt kirkonkylän poika, hakkasi Seppoa nyrkeillä. Pahoinpitelyn seurauksena Seppo lopetti rippikoulun sinä päivänä. Hän suoritti rippikoulun seuraavana kesänä Kivilahdessa leiririppikoulussa. Myöhemmin Seppo kuoli Lahdessa puukotuksen seurauksena.

Syyskuun alussa jatkoin koulunkäyntiä kirkonkylällä. Luokassani oli opiskelijana samainen pahoinpitelijä, joten vaihdoin opiskelemaan toiselle luokalle, etten joutuisi samaan tilanteeseen, kuin Seppo. Syyskuussa lämpötila alkoi laskea nopeasti ja kuun puolivälissä palattiin normaaleihin lämpötiloihin. Kotona jouduimme sinä syksynä tekemään enemmän maataloustöitä, kun isäni ei sairautensa vuoksi saanut tehdä raskaita töitä.

Jari Huurinainen ja velipoika Sortosuolla syksyllä 1969

Eräänä syyskuun sunnuntaina lähdin Sortosuon taakse puolukka-kaan. Puolukkapaikka oli hyvä, joten keräsi pian ämpärit täyteen puolukkaa. Olin palaamassa suota pitkin takaisin mopolleni, kun vastaani juoksi suuri karhu. Pakenin hädissäni piiloon koivupusikkoon. Karhu pysähtyi muutaman kymmenen metrin päähän pusikosta. Se vainusi minut ja karjahteli kahdella jalalla seisten. Pian karhu lähti juoksemaan pois päin minusta. Olin kauan paikallani, sillä säikähdys oli vienyt toimintakykyni pitkäksi aikaa. Paria viikkoa aiemmin serkkupojat olivat ampuneet samaista karhua haulikolla vajaan sadan metrin päästä. Pelkäsin karhun olevan sen takia häijyllä päällä. Löysin syksyllä Särkkätien varresta piilotetun pontikkapöntön. Kaadoin sen maahan ajattelematta sen kummempaa. Paria viikkoa myöhemmin olimme ajelemassa serkkuni kanssa mopolla Särkkätiellä, kun huomasi tien yli vedetyn narun.

Jatkoimme matkaa kohti kirkonkylän kaatopaikkaa. Siellä yksi vanha tuttumme alkoi räiskiä haulikolla meitä kohti. Maastouduimme tienvarressa olevien kivien suojaan. Haulit rapisivat meidän edessä oleviin kiviin. Ampuja epäili meitä pontikan maahan kaatajiksi. Siitäkin episodista selvitettiin pienellä säikähdyksellä.

Lokakuu oli normaali keskilämpötilojen suhteen. Saimme sadetta ja auringonpaistetta vuorotellen. Kävimme syyskuun lopussa ensimmäistä kertaa linnunmetsällä. Meillä oli käytössä yksipiippuinen haulikko. Sillä tuli jokaisen laukauksen osua ensi yrittämällä. Ampumakokemusta ei meillä ollut, joten saimme saaliiksi vain pari riekkoa koko syksyn aikana. Ensilumi tuli lokakuun puolivälissä maahan. Sen syksyn ensilumi jäi pysyväksi lumeksi. Järvet jäättyivät 31.10. Marraskuun keskilämpötila oli keskiarvovuosien tasolla, mutta joulukuu oli useita asteita normaalivuosiä kylmempi. Koulunkäynti jatkui normaaliin tahtiin. Möhkön tiellä aloitettiin tienparannustyötä. Tietä oikaistiin ja levennettiin useista kohden. Meitä poikia kiinnosti isot puskutraktorit ja iltaisin kävimme niiden kopeissa harjoittelemassa "pillarikuskin" töitä. Traktoreissa oleilu päättyi, kun joku pojista oli särkenyt traktoreiden työkaluja. Syyllisiä etsittiin, mutta he jäivät löytymättä sillä erää. Tienparannustyöt kestivät lähes kaksi vuotta, ennen kuin saimme tielle öljysorapinnoitteen.

Eräänä aamuna linja-autoa odottaessa huomasi, että täysi keskiolutkori oli piilotettu maitolaiturille. Tiesimme, että kori oli erään juopottelevan naapurin. Joimme pulloista yhden tyhjäksi. Pian meitä alkoi vaiivata tarve käydä pissillä. Sanonta *"Joukossa tyhmyys tiivistyy"* oli totta sinä aamuna. Teimme tarpeemme tyhjään olutpulloon ja laitoimme korkin takaisin paikoilleen. Seuraavana aamuna, linja-autoa odottaessamme, tuli naapurin juopotteleva mies kyselemään meiltä, *"työkö kussitta minun olutpulloon?"* Sanoimme, että miksi hän meitä epäilee, olihan laiturilla muitakin linja-autoa odottavia. *"Se on menoa kusijoille, jos saan heijät kiinni"* sanoi mies lähtiessä.

Koulukuva vuodelta 1969

Joulukuun alkupuolella lähdimme serkkuni kanssa eräänä lauantai-iltana kirkonkylälle. Kirkonkyläläiset Titu, Juti, Ooke ja Klemola haastivat meidän kanssa riitaa. Serkkuni taisi kuittailla poikien puheita siihen sävyyn, että kylän pojat hyökkäsivät meidän kimppuun linja-autoaseman pihalla. Serkkuni pääsi karkuun, minä jäin sällien pahoinpideltäväksi.

Kotimatalla pidin lunta naamalla, että sain turvotuksen laskemaan. Päätin, että se oli viimeinen kerta, kun minua lyödään. Myöhemmin vuonna 1974 Helsingissä jouduin kokemaan vaarallisempia tilanteita. Siellä eräs koulukaveri uhkasi humalassa puukolla minua, mutta siitä selvisin puhumalla. Hän oli pahoittanut mielensä siitä, kun en koskaan ryypännyt heidän kanssaan. Myöhemmin samana vuotena 1974 eräs Koistinen tarvitsi rahaa viinapulloon ja pyysi minulta rahaa pullon ostoa varten. Sanoin, ettei minulla ole rahaa. Koistinen sanoi, että hänellä on tapana, että rahaa tulee aina kun sitä tarvitaan, ottaen samalla taskusta pistoolin esille. Sanoin, että taittaapa löytyä kymppi, kun se on sattumalta jäänyt taskunpohjalle. Mies oli Helsingissä veljensä luona pakoreissulla, kun Outokummun poliisit etsivät häntä pahoinpitelyistä ja raiskauksista. Usein vaaratilanteista selvisin väistymällä syrjään tai juoksemalla karkuun.

Joulu saapui sinäkin jouluna normaalein rutiinein. Joululahjojen määrä oli sinä jouluna vähäinen, koska isä sai vain parisen sataa markkaa kuukaudessa sairauspäivärahaa. Elimme pääasiassa pienillä kolmen lehmän maitotilin tuotoilla. Jouluna meistä useampi oli sairaana, joka latisti omalta osalta kaikkien joulutunnelmaa. Pian olimme serkkupoikien kanssa katsomassa uuden vuoden ilotulitusta pappilanmäen rinteessä.

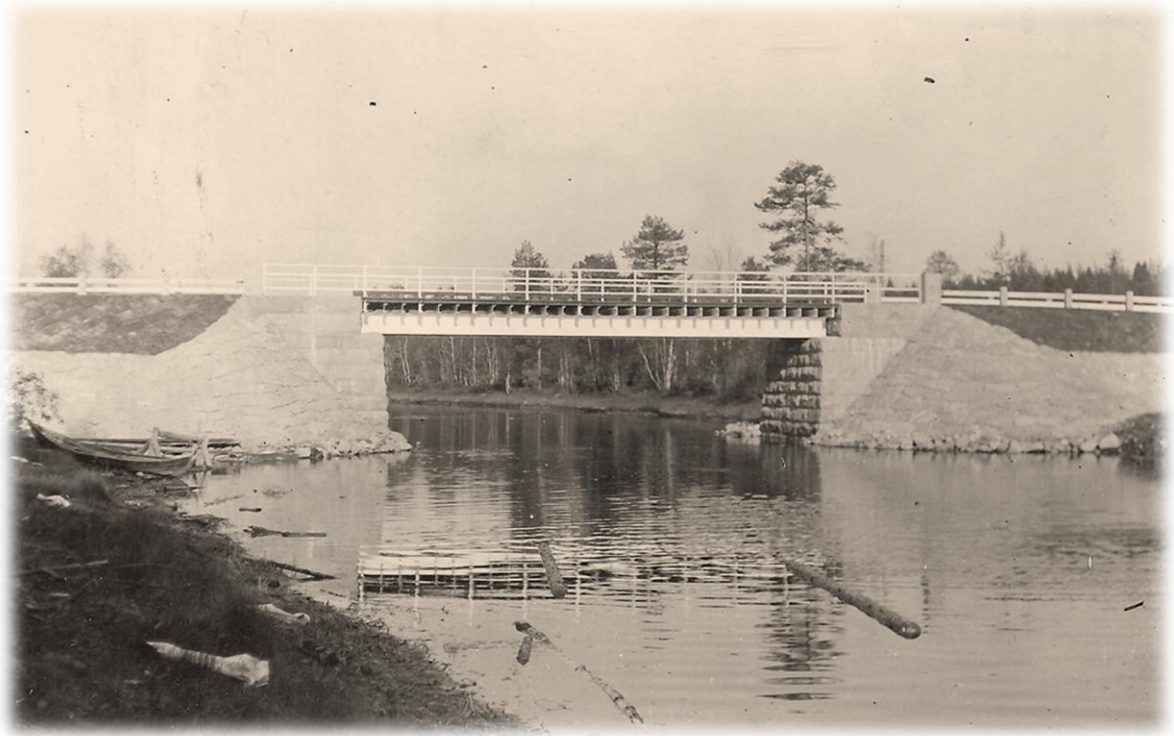
Vanhoja Valokuvia Ilomantsista

Kuolismaan koulukuva 1930-luvulla

Kuolismaan koulukuva v. 1935, takana Matinväärän taloja

Luovenjoen silta 1930-luvun lopussa

Luovenjoen sillan rakennusporukka sillalla v. 1938

Autoilija Josua Kettunen Miikkulanvaarassa

Josua Kettunen autonostomatalla Helsingissä

Josua Kettunen v.1938 kuljettaa kiviä Luovenjoelle

Toivo Kettunen ja tukkikuorma Patrikan saloilla

Kuolismaan evakot Oinassalmella 1942 tai 1943

Väliaikainen asumus Jakunvaaralla v. 1942 tai 1943

Juho Kettusen uuden talon päreiden höyläystä Miikkulanvaarassa 1943

Juho Kettusen uudisrakennus Miikkulanvaarassa 1943